

ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΑ

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΞΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΙΔΡΥΘΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΞΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΒΛΑΧΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΔΕ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ
ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ
ΕΝ ΒΕΡΟΛΙΝΩ,
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΑΓΝΟΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ ΚΟΝΤΟΠΑΝΟΥ
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ
ΕΝ ΤΗ ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ

ΕΤΟΣ ΠΕΜΠΤΟΝ
1930

ΤΕΥΧΟΣ Α΄ ΚΑΙ Β΄

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Ἐκ τοῦ Βυζαντινοῦ Καστροῦ τῶν Ἰωαννίνων

ὑπο

Ἀναστ. Κ. Ορλάνδου

Καθηγητοῦ τοῦ Πολυτεχνείου, Ἀκαδημαϊκοῦ

Μεταξὺ τῶν ἐλαχίστων τμημάτων τοῦ βυζαντινοῦ κάστρου τῶν Ἰωαννίνων, ἅτινα διεσώθησαν μέχρι σήμερον ¹ ἀπορῶ πῶς δὲν ἐσημειώθη ὑπὸ τῶν εἰδικῶς ἀσχοληθέντων ὑψηλὸς ὀρθογώνιος πύργος εὐρισκόμενος εἰς δεκάδων τινῶν μέτρων ἀπόστασιν δεξιᾷ τῷ εἰσελθόντι διὰ τῆς δυτικῆς πύλης τοῦ φρουρίου ². Ὁ πύργος οὗτος (ἴδε εἰκ.) προβάλλων πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς περιοχῆς κατὰ 1,10—1,60 μ. ἔχει πλάτος 8,05 μ., διακόπτεται δ' ἐν τῷ μέσῳ ὑπὸ μεγάλου τοξωτοῦ ἀνοιγματος, πλάτους 2,75, ὀδηγοῦντος εἰς τετράγωνον χῶρον καλυπτόμενον ὑπὸ ὑψηλὰ τοποθετημένης κυλινδρικῆς καμάρας.

Ὡς βλέπει τις ἐκ τῆς παρατιθεμένης εἰκόνης ³ ἡ τοιχοδομία τοῦ πύργου δὲν εἶναι καθ' ὅλον αὐτῆς τὸ ὕψος ὁμοιόμορφος· εἰς τὰ κάτω αὐτοῦ μέρη εἶναι κατεσκευασμένη διὰ λίθων οὐχὶ τελείως κανονικῶν τοποθετημένων καθ' ὀριζοντίας περίπου στρώσεις ἄνευ τῆς παρεμβολῆς πλίνθων, ὅπως δηλαδὴ καὶ εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ σημερινοῦ τείχους. Προέρχεται ἔρα τὸ κάτω τμήμα τοῦ πύργου ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ-πασιᾶ γενομένης τῷ 1815 ριζικῆς τῶν τειχῶν τοῦ φρουρίου ἐπισκευῆς ⁴. Τοῦναντίον ἀπὸ τῶν γεννήσεων περίπου τοῦ τόξου καὶ ἄνω, ἦτοι ἀπὸ ὕψους 5,50., ἡ τοιχοδομία τοῦ πύργου ἀποβαίνει καθαρῶς βυζαντινὴ. Αἱ στρώσεις τῆς εἶναι κανονικώτεραι, παρεμβάλλονται δὲ κατὰ τοὺς ὀριζοντίους ἀρμούς ζωηρῶς ἐρυθραὶ πλίνθοι μετὰ παχέος ἑκατέρωθεν κονιάματος. Ἀλλὰ καὶ τοῦ γεφυροῦντος τὸ ἀνοιγμα παχέος τόξου ἡ κατασκευὴ εἶναι βυζαντινὴ, ὡς μαρτυροῦσιν οὐ μόνον αἱ πλίνθοι του, ἀλλὰ καὶ ἡ περιβάλλουσα τὸ ἐξωρρά-

¹) Ἀναφέρεται συγκεκριμένως μόνον τμήμα τοῦ βυζαντινοῦ κάστρου μετὰ πύλης κείμενον κατὰ τὴν ἀνατ. πλευρὰν τοῦ Ἀσλὰν τζαμίου (*Συγγόπουλος Ἑκπαιδευτικὰ Χρονικὰ* Α', 295).

²) Τὴν ὑπόδειξιν τοῦ ὡς ἄνω πύργου ὄφειλω εἰς τὸν φίλον καθηγητὴν κ. Ἀλκιβ. Κεντοπάνον.

³) Ληφθεῖσιν ὑπὸ τοῦ συνοδοιπόρου μου καθηγητοῦ κ. Σωτηρίου.

⁴) Ὅρα τὴν σχετικὴν τῆ ἐπισκευῆ ἐπιγραφὴν ἐν Πρακτ. τῆς Ἀρχαιολ. Ἐταιρείας 1914 σελ. 239 (Φιλαδελφεύς).

χιον αὐτοῦ ὀδοντωτὴ ταινία. Οὐχ ἦττον δὲ συνήθης παρὰ βυζαντινοῖς εἶναι καὶ ἡ ἄνωθεν τοῦ τόξου κατεσκευασμένη ἀβαθῆς τοξωτὴ κόγχη (πλάτους 1,10 μ. καὶ ὕψους 2,30 μ.), χάριν διακοσμητικῶν πιθανώτατα λόγων τεθεῖσα αὐτόθι.

Ἄλλ' ἐκεῖνο ὅπερ καθιστᾷ ἀναντίρρητον τὴν βυζαντινὴν προέλευσιν τοῦ ἐξεταζομένου πύργου εἶναι ὀριζοντία ζωφόρος εὐρισκομένη εἰς τὸ μέσον τοῦ ὕψους τοῦ ἡμικυκλικοῦ τόξου, φέρουσα δ' ἐπιγραφὴν γεγραμμένην διὰ πλίνθων. Τοιαῦται ἐπιγραφαὶ εἴτε εἰς τείχη κάστρων¹ εἴτε εἰς ναοὺς² ἦσαν ἐν συχνῇ χρήσει παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς.

Ἡ εἰρημένη ζωφόρος τοῦ πύργου, ὕψους περίπου 0,40, διακόπτεται ὑπὸ τοῦ πλινθίνου τόξου· καὶ τὸ μὲν δεξιὸν αὐτῆς τμήμα ἔχνη μόνον πλινθίνων γραμμάτων διασώζει· ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὅμως κατῶρθωσα νὰ διακρίνω, κατὰ τὸ μάλλον ἢ ἦττον ἀκέραια, τὰ ἐξῆς κατὰ σειρὰν γράμματα Θ, Ω, Μ καὶ τμήμα τοῦ Α, καὶ ν' ἀποκαταστήσω δι' αὐτῶν τὸ ὄνομα Θωμᾶς.

Τίς ἦτο ὁ Θωμᾶς οὗτος δὲν εἶναι δύσκολον νὰ μαντεύσωμεν. Πρόκειται ἀναμφιβόλως περὶ τοῦ σκληροῦ δυνάστου τῶν Ἰωαννίνων Θωμᾶ Πρεαλίμπου ἢ Πρελιούμποβιτς, ὅστις διετέλεσεν ἡγεμὼν καὶ αὐθέντης τῶν Ἰωαννίνων ἀπὸ τοῦ 1367³ μέχρι τοῦ 1384, ὅτε καὶ ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτοῦ σωματοφυλάκων⁴.

Ὁ ἐξεταζόμενος ἄρα πύργος εἶναι τοῦ 2ου ἡμίσεος τοῦ 14ου αἰῶνος. Διεδέχθη δ' ὅμως ἀναμφιβόλως καὶ οὗτος ἄλλον προγενέστερον καταστραφέντα πύργον· διότι τὸ κάστρον τῶν Ἰωαννίνων εἶναι μεμαρτυρημένον, ὅτι ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ δεσπότη Μιχαὴλ Α' τοῦ Δούκα⁵ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 13ου μ. Χ. αἰῶνος.

¹) Π. χ. ἐπὶ τοῦ κάστρου Θεσσαλονίκης *Tafrafi Topographie de Thessalonique* σελ. 43 κλπ. τοῦ πύργου Σερρών· *Κ. Ζηαίου Πρακτ. τῆς Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας* 1913, 158 πρβλ. καὶ *N. Παπαγεωργίου ἐν Byz. Zeitschr.* 3, 236, ὡς καὶ *N. Βέη* ὁ πύργος τῶν Σερρών κλπ.

²) Π. χ. ἐν τῷ ἐν Ἀρτῇ ναῷ τῆς Κάτω Παναγίας *Lampakis Mémoire sur les ant. chrét.* σελ. 45 καὶ 87 καὶ τῆς Παναγίας Μπριώνου (=Περιωνύμου;) εἰσέτι ἀνεκδότου.

³) Ἱστορικὸν Κομνηνοῦ καὶ Πρόκλου τῶν μοναχῶν σελ. 11.

⁴) Ὅρα τὰ περὶ τοῦ γάμου τοῦ Θωμᾶ μετὰ τῆς Ἀγγελίνης Δουκαίνης Παλαιολογίνης παρὰ *N. Βέη* ἐν Ἀρχ. Ἐφημ. 1911, 183.

⁵) «Σημείωμα περὶ οἰκίσεως τύπου» τοῦ ἔτους 1217 Ἐκδ. Παπαδοπούλου *Κραμέως* ἐν Δελτ. τῆς Ἱστορ. καὶ Ἐθνολ. Ἑταιρείας τόμ. 3 σελ. 454. *Μελετίου Γεωγραφία* τμ. ιη', κεφ. γ'.